

1. Filosofia artei și filosofia trăirii estetice

Profesor: Constantin Aslam
Curs de filosofia trăirii estetice
@ UNArte, București, 2017

Ilustrație: Bénigne Gagneraux, Cupid Awakens Psyche

Dualitatea esteticii filosofice

- Spre deosebire de alte ramuri ale filosofiei, *estetica filosofică* a apărut foarte târziu, anume în secolul al XVIII-lea.
- În decurs de mai puțin de un deceniu, au apărut trei tratate care aveau să instituie estetica filosofică în calitate de **domeniu independent de studiu în cadrul filosofiei**:

Charles Batteux- *Les beaux arts réduits à un même principe* (1746)

Alexander Baumgarten – *Aesthetica* (1750)

Edmund Burke – *On Origin of Our Ideas of the Sublime and Beautiful* (1757)

Dualitatea esteticii filosofice

- Dezbaterile prilejuite de cele trei tratate au dat naștere la două direcții principale de cercetare:

Forma obiectivă a esteticii (Filosofia artei)

- Filosofia Artei, ca ontologie a operei de artă și filosofie a actului creator a luat naștere, mai întâi în cultura franceză, pe urma problemelor ridicate de tratatul lui Charles Batteux, *Les beaux arts réduits à un même principe*

Forma subiectivă a trăirii estetice (Filosofia trăirii estetice)

- Filosofia trăirii estetice a luat naștere prin dezbaterile prilejuite de tratatele lui Alexander Baumgarten și Edmund Burke în cultura germană și, respectiv, în cea britanică.

Cele două direcții de cercetare ale esteticii filosofice au fost reunite într-un sistem, abia odată cu Immanuel Kant, prin *Critica Facultății de judecare* (1790)

Filosofia trăirii estetice vs. filosofia artei

Filosofia trăirii estetice

- Studiază impactul operei de artă asupra conștiinței umane (opera de artă ca *obiect estetic*)
- Se prezintă ca o *ontologie a umanului*
- Analizează fenomene interne conștiinței (emoții, sentimente și stări sufletești)

Filosofia artei

- Studiază opera de artă ca obiect „exterior” conștiinței (ca *obiect artistic*)
- Se prezintă ca o *ontologie a operei de artă*
- Analizează procesul creator, statutul ontologic al operei de artă, statutul artistului creator.

Filosofia trăirii estetice ca ontologie a umanului

- Ontologia umanului studiază structurile de ființă ale omului, care-i permit acestuia să cunoască, să simtă și să se raporteze la lume în modul specific uman.
- În mod tradițional, aceste structuri de ființă pot fi încadrate în trei grupe principale:
 - Structuri ce fac posibilă cunoașterea – (*ex. intelectul, rațiunea*)
 - Structuri ce fac posibilă afectivitatea – (*ex. situarea afectivă – emoții, sentimente, stări sufletești*)
 - Structuri ce fac posibilă sensibilitatea – (*ex. percepția, intuiția etc.*)

Oricum s-ar numi aceste structuri de ființă în diferitele sisteme filosofice, ele sunt cele care fac posibilă *percepția, simțirea și gândirea* specific umană.

Întrepătrunderea celor două forme ale esteticii filosofice

- Filosofia artei, ca ontologie a operei de artă, și filosofia trăirii estetice, ca ontologie a umanului, sunt două ramuri distincte ale esteticii filosofice, care se întrepătrund la nivelul experienței concrete, ca două fețe ale aceleiași monede.
- Una dintre principalele descoperiri ale Modernității este faptul că „lumea” se aliniază la natura și structura minții noastre, motiv pentru care fiecare lucru este privit prin filtrul propriei conștiințe.

„Lumea artei” aparține „interiorului conștiinței”, stării prin care-mi este dat, ca sentiment de plăcere și neplăcere, propriul Eu.

„Ochiul” care privește opera de artă nu este un simplu instrument de înregistrare obiectivă, ci ceea ce vedem este întotdeauna o urmare a felului nostru de a fi ca oameni.

Direcțiile principale de gândire ale filosofiei trăirii estetice

- Încă de la începutul esteticii filosofice în secolul al XVIII-lea, s-au prefigurat două direcții de gândire:
 - Directia „emotivistă” – tradiția de gândire începută de școala empiristă din Marea Britanie (în special de Edmund Burke și David Hume)
 - Directia „cognitivistă” – tradiția de gândire începută de Alexander Baumgarten și de școala metafizicii cognitive germane.

Diferența fundamentală dintre cele două tradiții ale filosofiei trăirii estetice constă în faptul că cea emotivistă cercetează trăirea estetică pornind de la *sentimentul de plăcere și neplăcere*, pe când cea cognitivă consideră trăirea estetică ca o *formă de cunoaștere intuitivă*.

Direcția cognitivistă în cercetarea trăirii estetice

- Din perspectivă cognitivistă, filosofia trăirii estetice este, după cum însuși Alexander Baumgarten scrie în estetica sa, o „știință a cunoașterii sensibile” (Baumgarten, *Aesthetica*, §1)
- Din această calitate, estetica își propune să lămurească fenomenele „gnoseologiei inferioare” (*Ibidem*) – adică a „cunoașterii intuitive” sau a „cunoașterii neconceptuale.
- Întrucât logica se ocupă de cunoașterea conceptuală, estetica poate fi gândită ca o „soră mai mică a logicii filosofice” (Baumgarten, *Aesthetica*, §13)

Direcția cognitivistă în filosofia trăirii estetice țintește să transforme *estetica naturală* – adică modul în care omul de rând privește arta – într-o *etică artificială*, care vizează la cultivarea și clarificarea trăirilor estetice printr-o „logică a percepției”.

Dirrecția emotivistă în cercetarea trăirii estetice

- Perspectiva emotivistă pune accentul pe conceptul de „gust” și pe sentimentul de plăcere resimțit în timpul experienței estetice.
- În ambele tratate fondatoare ale acestei direcții apare ideea unui „standard al gustului” (la David Hume) sau a unei „logici a gustului” (la Edmund Burke).

Dirrecția emotivistă în filosofia artei vizează o „logică a emoțiilor” și, în special, o logică a sentimentului de plăcere și neplăcere.

Întrucât, din perspectiva ontologiei umanului, gândirea rațională este întotdeauna însoțită de o anumită situaare afectivă, cele două direcții ale filosofiei trăirii estetice nu se exclud, ci se completează reciproc.

Concluzii finale

- **Filosofia trăirii estetice** este, alături de filosofia artei, una dintre cele două forme ale esteticii filosofice.
- Încă de la începuturile sale ca domeniu aparte de studiu, în filosofia trăirii estetice s-au distins două direcții principale de cercetare:
 - Filosofia „cognitivistă” a trăirii estetice
 - Filosofia „emotivistă” a trăirii estetice
- Între cele două direcții ale trăirii estetice există o **relație similară** cu cea dintre **filosofia trăirii estetice** și **filosofia artei**: ele sunt ca două fețe ale aceleiași monede.

Cele două direcții ale filosofiei trăirii estetice (studiate în acest an) și filosofia artei (studiată anul trecut) formează un complex teoretic ce propune explicații filosofice problemelor legate de artă și de trăirea estetică.